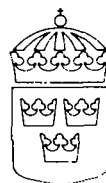

Justitiekottets betänkande

1986/87:12

om telefonavlyssning

(skr. 1986/87:63)

JuU

1986/87:12

Ärendet

I skrivelse 1986/87:63 har regeringen (justitiedepartementet) berett riksdagen tillfälle att ta del av vad chefen för justitiedepartementet i skrivelsen anfört om tillämpningen under år 1984 av bestämmelserna i rättegångsbalken om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål.

Utskottet

Gällande rätt m. m.

Vid förundersökning i brottmål kan telefonavlyssning äga rum. De grundläggande bestämmelserna i ämnet finns i 27 kap. 16 § rättegångsbalken (RB). För att telefonavlyssning skall få ske krävs att någon skäligen kan misstänkas för ett brott för vilket det lägsta straffet är fängelse i två år. En annan förutsättning är att det bedöms vara av synnerlig vikt för utredningen att telefonavlyssning äger rum. Avlyssning får ske av telefoner som den misstänkte innehar eller som han annars kan antas komma att begagna. Det är domstolarna som beslutar om telefonavlyssning. Det får ske efter yrkande av förundersökningsledaren eller åklagaren. Tillstånd att avlyssna telefoner skall meddelas för viss tid, högst en vecka. Tillstånd får dock meddelas för längre tid, högst en månad, om misstanken gäller grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika.

Regler om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål finns också i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål (1952 års lag). Den tar sikte främst på brott som rör rikets säkerhet eller är av allmänfarlig natur, och den innehåller en reglering som avviker från den i RB. Lagens giltighet är tidsbegränsad. Enligt det senaste beslutet om förlängning av giltighetstiden gäller den t. o. m. utgången av år 1986. Frågan om fortsatt giltighet av 1952 års lag är för närvarande föremål för riksdagens prövning (prop. 1986/87:22, JuU 10).

Föreskrifter om telefonavlyssning finns också i lagen (1975:1360) om tvångsåtgärder i spaningssyfte i vissa fall (spaningslagen). Den lagen innehåller bestämmelser om tvångsåtgärder mot personer som enligt utlänningslagen (1980:376) avisats eller utvisats som terrorister men som regeringen ändå har låtit stanna kvar här i landet. Spaningslagen har tidbegränsad giltighet. Enligt det senaste beslutet om förlängning gäller den

t. o. m. utgången av år 1986. Också frågan om fortsatt giltighet av spaningslagen är föremål för riksdagens prövning (prop. 1986/87:32, JuU 11). Regeringen avlämnar regelbundet till riksdagen redogörelser för tillämpningen av spaningslagen och terroristlagstiftningen i övrigt. Det skedde senast i oktober 1986. Ärendet bereds av socialförsäkringsutskottet (skr. 1986/87:31, Sfu 9).

Bestämmelser om telefonavlyssning finns också i lagen (1957:132) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.

Tidigare fanns också bestämmelser om telefonavlyssning i lagen (1969:36) om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m. (1969 års lag). Den lagen, som hade tidsbegränsad giltighet, upphörde att gälla med utgången av juni månad år 1981. Detta hade samband med ändringar i narkotikastrafflagen (1968:64) och lagen (1960:418) om straff för varusmuggling som trädde i kraft den 1 juli samma år. En följd av ändringarna var nämligen att de grundläggande bestämmelserna om telefonavlyssning i RB blev tillämpliga också på grovt narkotikabrottslighet. Redogörelser för tillämpningen av 1969 års lag hade lämnats regelbundet till riksdagen. Den sista lämnades hösten 1980 (prop. 1980/81:33).

Justitieukskottet tog år 1982 upp frågan om den parlamentariska kontrollen av hur lagstiftningen om telefonavlyssning tillämpas. Utskottets initiativ föranleddes närmast av att regeringen i anslutning till att 1969 års lag upphörde att gälla slutade att lämna redogörelser till riksdagen för tillämpningen av bestämmelserna om telefonavlyssning vid förundersökning i narkotikamål.

Utskottet fann det angeläget att riksdagens möjligheter till insyn i fråga om telefonavlyssning vidmakthålls och, om möjligt, byggs ut. Insynen borde ske genom att riksdagen fick en årlig redovisning. Den borde, som tidigare, avse telefonavlyssning enligt spaningslagen eller motsvarande lagstiftning och telefonavlyssning vid förundersökning om grovt narkotikabrott och grovt varusmuggling av narkotika och därjämte annan telefonavlyssning enligt de grundläggande bestämmelserna i RB. Vad gällde arten av uppgifter som borde lämnas hänförde utskottet sig till vad 1974 års utredning om telefonavlyssning hade anfört, nämligen följande:

Regeringens skrivelse bör – i den mån hänsynen till rikets säkerhet inte kräver annat – utan att röja sekretessen i de enskilda fallen ge riksdagen en uppfattning om bl. a. antalet ärenden om telefonavlyssning, antalet meddelade tillstånd, vilka tillståndstider som förekommit samt i vilken mån telefonavlyssningen fyllt avsett ändamål (SOU 1975:95 s. 103 f).

I övrigt ansåg utskottet att redovisningen i huvudsak borde utformas efter mönster av de redogörelser som riksdagen dittills fått. I fråga om telefonavlyssning beträffande sådana brottmål som avses med 1952 års lag förordade utskottet ingen ändring i förhållande till vad som dittills gällt, och utskottet anmärkte att härvidlag, liksom eljest, gäller att vederbörande utskott själv kan inhämta den information som anses behövlig.

Riksdagen gav som sin mening regeringen till känna vad utskottet hade anfört om parlamentarisk kontroll i fråga om telefonavlyssning (JuU 1981/82:54, rskr. 298).

Efter 1982 års initiativ har redogörelser för tillämpningen av bestämmelserna om telefonavlyssning i RB lämnats till riksdagen avseende åren 1982 och 1983 samt, i den nu föreliggande skrivelsen, avseende år 1984 (skr. 1983/84:97, JuU 30, rskr. 343, skr. 1984/85:104, JuU 17, rskr. 163 och skr. 1986/87:63).

Vid behandlingen av saken åren 1984 och 1985 erinrade utskottet om sitt uttalande år 1982 om att den parlamentariska kontrollen i framtiden borde hållas på minst samma nivå som dittills.

Telefonavlyssning m. m. under år 1984

I den skrivelse som utskottet nu behandlar lämnar regeringen en redogörelse för tillämpningen under år 1984 av bestämmelserna i RB om telefonavlyssning vid förundersökning i brottmål. Redogörelsen bygger på uppgifter som rikspolisstyrelsen har lämnat till regeringen i en skrivelse den 9 juli 1986.

I regeringens skrivelse redovisas att domstolarna under år 1984 meddelade tillstånd av avlyssna samtal till eller från telefonapparater som innehafts eller begagnats av sammanlagt 414 personer misstänkta för grovt narkotikabrott. Antalet fall under åren 1969–1984 var följande:

1969	28	1977	122
1970	39	1978	102
1971	44	1979	147
1972	34	1980	220
1973	46	1981	277
1974	44	1982	313
1975	42	1983	418
1976	64	1984	414

Antalet fall då telefonavlyssning skett enligt RB vid förundersökning om andra brott än narkotikabrott uppges ha varit 13 (17 under år 1983). Dessa fall har gällt misstanke om bl. a. mord, grov allmänfarlig ödeläggelse och grovt rån.

Utskottets uttalanden

Antalet telefonavlyssningar på grund av misstanke om grov narkotikabrottslighet har, som nyss framgått, ökat fortlöpande sedan flera år tillbaka. Denna utveckling har avstannat under det senaste redovisningsåret (1984). Samtidigt kan konstateras att såväl antalet registrerade brott mot narkotikastrafflagen som antalet personer som lagförts för grova narkotikabrott minskade under år 1983 och att minskningen fortsatt under år 1984.

Utskottet vill i likhet med departementschefen betona vikten av restriktivitet när det gäller användningen av ett så ingripande tvångsmedel som det här är fråga om. Telefonavlyssning kan, som departementschefen anför, uppenbarligen inte avvaras i kampen mot bl. a. narkotikabrottsligheten. Det är emellertid enligt utskottets uppfattning ett oavvisligt krav att åtgärden i varje enskilt fall så långt det är möjligt begränsas i fråga om både antalet avlyssnade telefonapparater och den tid som avlyssning pågår.

När det gäller riksdagens insyn i tillämpningen av lagstiftningen om

telefonavlyssning kan utskottet inte underlåta att uttala sin förvåning över att rikspolisstyrelsens redogörelse till regeringen för tillämpningen under år 1984 lämnats så sent som mer än ett och ett halvt år efter utgången av redovisningsperioden. Utskottet utgår från att redogörelserna framgent lämnas i rimlig tid. Utskottet vill också – på nytt – erinra om vikten av att redovisningen till regeringen och till riksdagen tillgodoser de anspråk som riksdagen ställde upp år 1982. Det sagda gäller inte minst uppgifter om vilka tillståndstider som förekommit och i vilken mån telefonavlyssningen fyllt avsett ändamål. Härvidlag har utskottet noterat att rikspolisstyrelsen ställt i utsikt att redovisningen för tillämpningen under år 1985 kommer att byggas ut i enlighet med dessa önskemål. Någon åtgärd i saken från riksdagens sida påfordras därför inte.

I övrigt ger utskottets granskning av redogörelsen inte anledning till något särskilt uttalande.

Hemställan

Utskottet hemställer

att riksdagen lägger skrivelse 1986/87:63 till handlingarna.

Stockholm den 2 december 1986

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Hans Göran Franck (s), Arne Svensson (m), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Bengt-Ola Rytting (s), Göran Magnusson (s) och Lars Sundin (fp).